

تعیین ترکیب بهینه‌ی منابع بانک

و تاثیر آن بر بهای تمام‌شده پول در بانک توسعه تعاون

نگارش :

محمد ملک

چکیده

یکی از عوامل مهم که در افزایش بهای خدمات بانکی و تسهیلات پرداختی از سوی بانک‌ها تأثیر دارد، قیمت تمام‌شده پول در سیستم بانکی است که البته افزایش و کاهش این قیمت نیز به دلایل زیادی وابسته است. در پژوهش حاضر به تعیین ترکیب بهینه‌ی منابع بانک و تأثیر آن بر بهای تمام‌شده‌ی پول در بانک توسعه تعاون پرداختیم. تحقیق موردنظر از جهت هدف، یک تحقیق کاربردی است. از لحاظ نوع طرح تحقیق به جهت تکیه بر اطلاعات تاریخی، پس رویدادی است و روش استنتاج آن استقرایی و از نوع همبستگی می‌باشد. در این راستا از بهای تمام شده پول به عنوان متغیر وابسته و ترکیب منابع بانک به عنوان متغیرهای مستقل استفاده شده است.

تحقیق حاضر شامل یک فرضیه اصلی و شش فرضیه فرعی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق اجزای منابع بانک‌ها و هزینه‌های عملیاتی و غیرعملیاتی بانک‌های توسعه تعاون تهران از ابتدای سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۳۹۵ می‌باشد.

جهت مستندسازی نتایج تجزیه و تحلیل آماری و ارائه راه‌حل‌های نهایی، محقق از شیوه آماری با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Eviews اقدام به تجزیه و تحلیل سوالات و فرضیات نموده است.

فرضیه‌های تحقیق با استفاده از رگرسیون خطی مرکب و آزمون‌های F و t تحلیل شده‌اند. تحلیل روابط بین متغیرها نشان داد که:

بین نرخ موزون هزینه مطالبات، نرخ هزینه‌های پرسنلی، هزینه استهلاک مطالبات مشکوک الوصول، نرخ کارمزد و سود پرداختی و بهای تمام شده‌ی پول رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد.

بین درصد سپرده‌های بلندمدت و کوتاه مدت و بهای تمام شده‌ی پول رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد.

کلیدواژه: بهای تمام شده پول، سپرده‌های کوتاه مدت و بلندمدت

مقدمه

بانک نهادی اقتصادی است که وظیفه‌هایی چون تجهیز و توزیع اعتبارات، عملیات اعتباری، عملیات مالی، خرید و فروش ارز، نقل و انتقال وجوه، وصول مطالبات اسنادی و سود سهام مشتریان، پرداخت بدهی مشتریان، قبول امانات، نگهداری سهام و اوراق بهادار و اشیای قیمتی مشتریان، انجام وظیفه‌ی قیومیت و وصایت برای مشتریان، انجام وکالت خرید و فروش را بر عهده دارند. وظایف بانک مرکزی عبارتست از انتشار اسکناس و تنظیم حجم پول در گردش، نگهداری فلزات گرانبها و ارزهای متعلق به دولت، نگهداری ذخایر قانونی و موجودی نقدی بانک‌های تجاری، ایجاد امکانات اعتباری برای بانک‌های تجاری، انجام دادن عملیات تصفیه حساب بین بانک‌ها، صندوقداری و نمایندگی مالی برای عملیات بانکی دولت، اجرای سیاست پولی و کنترل حجم اعتبارات. این بانک مسئولیت کنترل شبکه بانکی و اداره سیاست پولی ثبات را بر عهده دارد. این بانک، بانک‌ها را در جهت ارائه‌ی خدمت و هماهنگی با اقتصاد به فعالیت وامی‌دارد.

یکی از عوامل مهم در افزایش بهای خدمات بانکی و نرخ تسهیلات پرداختی از سوی بانکها تأثیر دارد قیمت تمام‌شده پول در سیستم بانکی می‌باشد که بالا رفتن قیمت تمام‌شده پول در بانکها باعث گردیده که نرخ تسهیلات پرداختی به مشتریان افزایش یابد و این گران شدن نرخ تسهیلات بالطبع موانع دیگری در زمینه تولید و اقتصاد کشور بوجود می‌آورد بنابراین هزینه‌های جاری بانک همچون حقوق و دستمزد و هزینه استهلاک و هزینه‌های اداری و نیز به افزایش قیمت تمام‌شده پول و منتج به افزایش نرخ تسهیلات پرداختی به مشتریان می‌گردد.

لذا با توجه به اهمیت موضوع و تشخیص بهینه ترکیب منابع در بانکها منجر به کاهش بهای تمام‌شده پول و بالطبع کاهش نرخ تسهیلات می‌گردد بنابراین بانکها باید هزینه‌های مختلف را محاسبه کرده و مسیرهای که به کمترین هزینه می‌انجامد را انتخاب نمایند. (رازانی، ۱۳۸۲) این فصل پس از ارائه مقدمه، با شرح و بیان مسئله پژوهش آغاز شده است و سپس اهمیت و ارزش پژوهش بیان گردید. در ادامه هدف از انجام این پژوهش و فرضیه‌های متناسب با اهداف این پژوهش ارائه شده است که شامل یک فرضیه اصلی و ۶ فرضیه فرعی برای فرضیه اصلی است همچنین روش انجام پژوهش، ابزار جمع‌آوری

اطلاعات موردنیاز، جامعه آماری و روش‌های آماری موردنیاز برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات بطور مختصر ذکر شد و در پایان این فصل واژه‌های عملیاتی مورد استفاده در متن پژوهش، تعریف شده است.

بیان مسئله

گسترش بازارهای جهانی و افزایش رقابت در بازارهای مالی، سودآوری این صنعت را تحت تأثیر قرارداده است. با توجه به اینکه سودآوری یکی از کارکردهای مهم بانک بعنوان واسطه‌ی مالی می‌باشد و از آنجاییکه یکی از راههای سودآوری افزایش منابع و کاهش هزینه‌های مربوطه می‌باشد، بنابراین بانک‌ها باید منابع مالی را بصورتی بچینند که هزینه‌های آن به حداقل ممکن برسد و در نتیجه بهای تمام‌شده‌ی پول کاهش یابد. چون محصول تمام فعالیت‌های بانک پولی هست، که به دست مشتریان می‌دهد چنانچه بانک برای این پول هزینه‌های زیادی متحمل شود و بهای تمام‌شده‌ی پول بیشتر از بهره‌ای باشد که بخواهد از مشتریان دریافت دارد، منجر به ورشکستگی می‌شود. بنابراین بانک‌ها باید طوری برنامه‌ریزی کنند که بتوانند در سطح معقولانه‌ای بابت وام‌های پرداختنی به مردم بهره بگیرند و نیز بتوانند علیرغم رقابت‌های شدید سایر بانک‌ها و موسسات مالی به فعالیت خود ادامه دهند. یک بانک در صورتی می‌تواند موفق باشد که با داشتن ترکیب مناسبی از انواع سپرده‌ها، مشتریان خود را حفظ نموده و فعالیت خود را با حداقل هزینه‌ها و حداکثر سودآوری ادامه دهد. این پژوهش بر شناسایی و تجزیه و تحلیل منابع مالی مؤثر در کاهش هزینه‌های بانک و ترکیب مناسبی از منابع بانک که منجر به حداقل نمودن هزینه‌های بانک می‌شود متمرکز گردیده و دنبال راهکارهایی جهت تعیین ترکیب بهینه منابع بانک می‌باشد. تحقیق مدلی ارائه می‌دهد که می‌تواند ترکیب بهینه منابع بانک را تعیین نموده که بانک بتواند با استفاده از آن پول را با کمترین هزینه تهیه کند و بهای تمام‌شده‌ی پول را به حداقل برساند. (حیدری، ۱۳۹۵)

در این مطالعه به عنوان نمونه میزان هر کدام از منابع مالی بانک توسعه تعاون و نیز میزان هزینه‌های عملیاتی و غیرعملیاتی در طول سال بررسی می‌شود و با محاسبه هزینه‌های مذکور بهای تمام‌شده‌ی پول را در آن سالها محاسبه نموده و به بررسی تأثیر هزینه‌های فوق روی بهای تمام‌شده‌ی پول می‌پردازیم. عوامل مؤثر مورد بررسی عبارتند از: هزینه‌های سپرده‌های بلندمدت، هزینه‌های سپرده‌های کوتاه‌مدت، درصد ذخیره‌ی قانونی، هزینه‌های اداری و غیرعملیاتی. منظور از تحقیق فعلی تعیین ترکیبی از منابع بانک است که می‌تواند هزینه‌های تمام‌شده‌ی پول را به حداقل برساند و در کاهش هزینه‌های بانک در رسیدن بانک‌ها به اهداف خود کمک نماید. اینکه ترکیب بهینه‌ی منابع بانک کدام است؟ و ترکیب منابع بانک چگونه باشد که بهای تمام‌شده‌ی پول به حداقل ممکن برسد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

بانکها نهادهای مالی هستند که داراییها را از منابع گوناگون جمع آوری می‌کنند و آنها را در اختیار بخشهایی قرار میدهند که به نقدینگی نیاز دارند. از این رو بانکها شریان حیاتی هر کشور محسوب می‌شوند. به موازات ورود بانکهای خصوصی به بازارهای مالی، تقاضا برای انواع خدمات بانکی نیز افزایش چشمگیر یافته است. بانکها برای ربودن گوی سبقت از یکدیگر در جهت افزایش سهم بازار و سودآوری به دنبال استفاده از انواع روشهای بهبود عملکرد در جذب مشتریان هستند، در این میان ارزیابی عملکرد بانکها از اهمیت خاصی برخوردار است و به یکی از مهمترین فعالیتهای مدیران بانکها تبدیل شده است.

اهمیت و حساسیت نظام بانکی در کل نظام اقتصادی و در تنظیم روابط و مناسبت های پولی هر کشور از یک طرف و تأثیر بسزای آن در صحنه اقتصاد جهانی از طرف دیگر، باعث گردیده تا صاحب نظران اقتصادی، بانک ها را بعنوان یکی از عوامل مؤثر در توسعه اقتصادی و شکل گیری ظرفیت و توان تولید کشورها به حساب آورند. بانک ها یکی از مهمترین ابزارهای اجرای سیاست های پولی در سیستم اقتصادی محسوب گردیده و وقوع پدیده هایی نظیر تورم بالا و یا شوک ها و نوسانات قیمتی شدید در سایر بازارها مانند طلا، ارز یا بخش مسکن بطور مستقیم و غیرمستقیم بر هزینه های عملیاتی و قیمت تمام شده پول و در نهایت سودآوری و عملکرد مالی بانک ها اثرگذار خواهد بود (نادری بنی، ۱۳۹۴).

اهداف تحقیق

هدف اصلی

بررسی رابطه بین ترکیب بهینه منابع و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون

اهداف فرعی:

- ۱- بررسی رابطه بین درصد سپرده های بلندمدت و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون
- ۲- بررسی رابطه بین درصد سپرده های کوتاه مدت و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون
- ۳- بررسی رابطه بین نرخ هزینه مطالبات و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون
- ۴- بررسی رابطه بین نرخ هزینه اداری پرسنلی و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون
- ۵- بررسی رابطه بین نرخ هزینه استهلاک و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون
- ۶- بررسی رابطه بین نرخ کارمزد و سود پرداختی و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون

فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی:

بین ترکیب بهینه منابع بانک و بهای تمام شده پول رابطه معنی داری وجود دارد.

فرضیات فرعی:

- ۱- بین درصد سپرده های بلندمدت و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون رابطه معناداری وجود دارد.
- ۱- بین درصد سپرده های کوتاه مدت و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین نرخ هزینه مطالبات و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون رابطه معناداری وجود دارد.

- ۳- بین نرخ هزینه اداری پرسنلی و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- بین نرخ هزینه استهلاک و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون رابطه معناداری وجود دارد.
- ۵- بین نرخ کارمزد و سود پرداختی و بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون رابطه معناداری وجود دارد.

تعریف نظری و عملیاتی واژه های کلیدی

منابع بانک: اصولاً تمام سرفصل های سمت چپ ترازنامه که ماهیت بستانکار دارد و از جامعه جذب می گردد و منابع برای گزارش دهی عبارتند از:

سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت: به سپرده های گفته می شود که مبلغ سپرده نیز از حداقل مبلغ تعیین شده برای افتتاح حساب کمتر نباشد تا به آن سود تعلق بگیرد. (بهمنی، بانکداری داخلی ۱)

سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت: سپرده ای که اشخاص به قصد سرمایه گذاری نزد بانک با مدت معین یکساله، دوساله، سه ساله، چهارساله و پنج ساله افتتاح می گردد و بانک را در بکارگیری و استفاده از سپرده طبق مقررات پیش بینی شده در قانون عملیات بانکی بدون ربا و کیل و وصی خود قرار می دهند و اجازه استفاده از آن پول را قبل از سررسید ندارند. (خانی، بانکداری داخلی ۱)

سپرده های ارزی: شامل سپرده های ارزی جاری و پس انداز می گردد.

منابع مؤثر: شامل حساب های سپرده قرض الحسنه جاری، سپرده قرض الحسنه پس انداز و سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت و بلندمدت می باشد.

منابع غیر مؤثر: که سایر سپرده ها نیز گفته می شود این منابع شامل پس انداز کارکنان - وجوه اداره شده مصرف نشده حواله های عهده ما - مانده های مطالبه نشده - پیش دریافت از مشتریان بابت اعتبارات اسنادی - سپرده های نقدی ضمانت نامه - پیش دریافت از مشتریان بابت تسهیلات - صندوق بازنشستگی کارکنان - بستانکاران موقت و بطور خلاصه کل منابع بانک شامل جمع کل دارائی ها یا بدهی بانک می باشد که از صورتهای مالی استخراج می گردد. (طرزی، ۱۳۸۷)

هزینه های مستقیم یا بهره ای: شامل همه هزینه هایی است که بانک ها بابت جذب سپرده ها متحمل می شوند که عمده آن مربوط به سود پرداختی به سپرده های مشتریان است عبارتند از سود سپرده های بلندمدت و کوتاه مدت و ویژه. (شرکت کارگزاری سرمایه و دانش)

هزینه های غیر مستقیم یا غیر بهره ای، شامل هزینه های اداری و پرسنلی، هزینه مطالبات و هزینه استهلاک و کارمزدها و سودهای پرداختی. (شرکت کارگزاری سرمایه و دانش)

بهای تمام شده پول:

یکی از عوامل مهم که در افزایش بهای خدمات بانکی و تسهیلات پرداختی از سوی بانکها تأثیر دارد قیمت تمام شده پول در سیستم بانکی است که البته افزایش و کاهش این قیمت نیز به دلایل زیادی وابسته است. طی سال های گذشته به دلیل گران بودن تسهیلات بانکی که یکی از دلایل آن به گفته کارشناسان و فعالان بانکی بالا رفتن قیمت تمام شده پول در بانکهاست همواره باعث انتقاد مشتریان و فعالان اقتصادی از نظام بانکی شده است که تسهیلات گران بانکها در کنار

مشکلات دیگرشان، آن‌ها را با موانع زیادی مواجه کرده است. قیمت نرخ اعتبارات بانکی بستگی به نرخ تجهیز سپرده و هزینه‌های غیرعملیاتی بانک دارد. به معنای دیگر هزینه‌های جاری بانک همچون حقوق و دستمزد کارکنان، هزینه‌های اداری، استهلاک املاک به‌علاوه نرخ تجهیز سپرده. از طرفی بایستی بیان کرد که این قیمت در کشور ما به طور متوسط حدود ۱۳ تا ۱۴ درصد است، متوسط قیمت تمام‌شده پول برای بانک‌های دولتی، حدود ۱۲ تا ۱۳ درصد و برای بانک‌های خصوصی ۱۷ تا ۱۸ درصد است. از طرف دیگر بررسی‌ها نشان می‌دهد قیمت تمام‌شده پول در بانک‌های دولتی حدود ۱۳ تا ۱۵ درصد است و این درحالی است که این قیمت در بانک‌های خصوصی تا ۲۱ درصد نیز می‌رسد. (فرجی، ۱۳۸۲).

مجموع نرخ موزون عملیاتی، نرخ مؤثر هزینه مطالبات و نرخ مؤثر هزینه اداری و پرسنلی و نرخ مؤثر هزینه استهلاک و کارمزد و سود پرداختی به دست می‌آید.

پیشینه تحقیق

مطالعات صورت گرفته در داخل کشور

کردرستمی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان "طراحی مدل تخصیص بهینه منابع در بانک‌ها با استفاده از مدل‌های سیستم‌های تولیدی با خطوط تولید موازی" بیان کرد که صنعت بانکداری در دنیا و به ویژه در ایران، جزو آن دسته از سازمان‌های رقابتی هستند که در آن‌ها فعالیت‌هایی به صورت موازی و سری در جهت تحقق اهداف صورت می‌گیرد. جهت نیل به این اهداف، هدف گذاری برای دوره بعدی فعالیت از موضوعات بسیار حساس و با اهمیت می‌باشد. تصمیماتی که مدیران اجرائی شرکت‌ها در زمینه افزایش ثروت سهامداران می‌گیرند تا حدی در گرو پیش‌بینی‌هایی است که از وقایع آینده می‌کنند. آنان با پیش‌بینی‌های کوتاه مدت و بلندمدت، برنامه‌های مالی شرکت را تهیه می‌کنند. بخش خدمات بخشی است که به ارائه خدمات بانکی و جذب سپرده‌های مشتریان در شعبه می‌پردازد و بخش فروش بخشی است که در آن به تجهیز منابع بانکی و پرداخت انواع تسهیلات بانکی (مضاربه، مشارکت، فروش اقساطی) و وصول مطالبات بانکی می‌پردازند. ورودی‌های زیر واحدها شامل هزینه جاری و تعداد کارمندان هر بخش می‌باشد. خروجی یا محصولات بخش فروش شامل انواع تسهیلات (وام‌ها) T سود دریافتی از تسهیلات و محصولات بخش خدمات شامل مقدار سپرده‌های مشتریان و کارمزد ارائه خدمات بانکی است. در این مقاله، تخصیص منابع و طراحی تولید بهینه در سیستم‌های تولید با خطوط تولیدی موازی که تحت نظارت یک واحد مرکزی می‌باشند مورد مطالعه قرار گرفت. در این مقاله با در نظر گرفتن توانایی خطوط تولید در تولید خروجی‌ها مدلی ارائه شد که کارایی هر واحد تصمیم‌گیری با ورودی و خروجی‌های مورد انتظار نسبت به دوره قبل کاهش نیابد. سپس مدل‌ها بر روی یک سیستم تولید موازی شعب یکی از بانک‌های تجاری استان گیلان اجرا و با استفاده از مدل‌های برنامه‌ریزی ریاضی یک برنامه استراتژیک تدوین نموده که با اجرای این برنامه کارایی شعب در مرحله بعدی تولید افزایش یابد.

گلبازخانی پور و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان " ارزیابی و تعیین ساختار بهینه منابع و شاخص های عملکرد مالی بانکها با استفاده از رویکرد ناپارامتریک " بیان داشتند: بنگاه های مالی و پولی و به ویژه بانک های تجاری به جهت تأثیرگذاری مستقیم و عمده بر روی توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها دارای اهمیت زیادی می باشد. از طرفی وجود مدلی به منظور ارائه بازخورد در راستای بهبود عملکرد شعب مختلف سازمان ها و دستیابی به ابزاری جهت برآوردن این نیاز مدیران، بسیار ضروری و منطقی به نظر می رسد. در راستای ضرورت فوق، در این پژوهش سعی و تلاشی در به کارگیری مدلی مناسب جهت ارزیابی عملکرد بانک های پذیرفته شده در بورس شد تا بتواند علاوه بر شناسایی بانک های کارا و ناکارا در بورس، استراتژی های مناسب را جهت بهبود عملکرد بانک های ناکارای بورس و تقویت هرچه بیشتر بانک های کارا تدوین نماید. در این پژوهش که تجربه ای از به کارگیری مدل تلفیقی فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی و تحلیل پوششی داده ها در ارزیابی عملکرد بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد، سعی شده است در ابتدای امر شاخص های ورودی و خروجی نهایی برای ارزیابی کارایی نسبی بانک های پذیرفته شده در بورس، با استفاده از تکنیک فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی شناسایی و سپس در مرحله بعد با جمع آوری اطلاعات مربوطه، کارایی این واحدها با استفاده از یکی از تکنیک های ناپارامتریک ارزیابی تحت عنوان تحلیل پوششی داده ها، اندازه گیری شود. ضمن اینکه در کنار این موارد به تحلیل حساسیت هر یک از ورودی و خروجی ها و همچنین رتبه بندی کامل واحدهای بانکی با استفاده از روش ارزیابی کارایی متقاطع پرداخته می شود.

مطالعات صورت گرفته در خارج کشور

سان و چانگ (۲۰۱۵) طی پژوهشی به طور نسبی جامع در مقاله ای با عنوان تجزیه و تحلیل جامعی از اثرات اقدامات ریسک بر کارایی بانک شواهد از کشور در حال ظهور آسیا رابطه بین ریسک های عملیاتی، اعتباری و بازار بانک ها را در تایلد با کارایی شعب بانک نمونه بررسی نموده که کارایی شعب را براساس دو روش DEA و SEA برآورده نموده و ارتباط معنی دار بین ریسک و کارایی را نتیجه می گیرد.

آبهیمان و آ همکاران (۲۰۱۴) با مطالعه برخی از شعب بانک های بزرگ دولتی هند، عواملی همچون نیروی انسانی، سطح تحصیلات کارکنان، محیط بانک، محل استقرار و موقعیت مکانی بانک، تبلیغات، قوانین و مقررات دولتی و کاهش دخالت های دولت در امور بانکی را از عوامل مؤثر بر جذب سپرده های مردم برشمرده و به عقیده آن ها مهمترین و اثرگذارترین عامل جذب سرمایه های افراد، نیروی انسانی است

نوع روش های تحقیق

این تحقیق، یک تحقیق تجربی در حوزه تحقیق‌های اثباتی حسابداری است که مبتنی بر اطلاعات واقعی صورت‌های مالی بانک توسعه تعاون ایران است. در هر تحقیق ابتدا باید نوع، ماهیت، اهداف تحقیق و دامنه آن معین شود تا بتوان با استفاده از قواعد و ابزار و از راه‌های معتبر به واقعیت‌ها دست یافت (حافظ‌نیا، ۱۳۸۷)

این تحقیق بر حسب هدف در گروه تحقیقات کاربردی جای می‌گیرد. تحقیقات کاربردی تحقیقاتی هستند که نظریه‌ها، قانونمندی‌ها، اصول و فنونی که در تحقیقات پایه تدوین می‌شوند را برای حل مسائل اجرایی و واقعی به کار می‌گیرند (خاکی، ۱۳۸۷، ۲۰۲)۵.

علاوه بر این مطالعات کتابخانه‌ای در رابطه با مبانی تئوریک و مفاهیم نظری و بررسی سوابق مربوط انجام شده است. بر مبنای اطلاعات گردآوری شده از طریق داده‌ها، صحت و سقم فرضیات تحقیق آزمون و نتایج حاصله به کل جامعه آماری مورد نظر تعمیم داده شد. در این تحقیق رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته با استفاده از مدل رگرسیونی مورد بررسی قرار گرفت. و با توجه به فرضیه‌های تحقیق از مدل رگرسیونی خطی استفاده شده و همچنین به منظور تخمین مدل‌های تحقیق از تکنیک داده‌های تلفیقی استفاده شده است.

روش اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش:

متغیر وابسته: قیمت تمام‌شده پول

در پژوهش حاضر جهت اندازه‌گیری اطلاعات مربوط به موضوع و متغیرهای تحقیق از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و سیستم جامع گزارشات بانک توسعه تعاون و تراز کل دفاتر بانک توسعه تعاون و به صورت زیر محاسبه خواهد شد.

$$۱۰۰ * \text{جمع هزینه‌های غیر بهره‌ای} + \text{جمع هزینه‌های بهره‌ای} = ۲ \text{ قیمت تمام‌شده پول}$$

منابع آزاد بانکی

که در فرمول فوق:

هزینه‌های بهره‌ای: این هزینه‌ها از دو روش محاسبه می‌شود. روش اول از ضرب نرخ سود سپرده‌ها در مبلغ سپرده‌ها به دست می‌آید. و روش دوم از مانده پایان سال پرداخت شده‌ی کارمزد و سود سپرده‌ها استخراج می‌شود. که در پژوهش حاضر بدلیل نزدیکی به ارقام واقعی از روش دوم استفاده شده است.

هزینه‌های غیر بهره‌ای: که برابرست با جمع هزینه استهلاک در سطح کل بانک + هزینه مطالبات مشکوک الوصول + هزینه‌های اداری و پرسنلی و کارمزد پرداختی.

منابع آزاد بانکی:

۱. استخراج شده از دستورالعمل اعلام شده به بانکها توسط بانک مرکزی

$$y = (X^{3+10}y\%)$$

X: منابع آزاد بانکی

Y = کل منابع بانکی = سپرده قرض الحسنه جاری + سپرده قرض الحسنه پس انداز + سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت + سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه مدت + سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه مدت ویژه + سایر سپرده‌ها

ذخیره قانونی یا (Y ۱۰٪): بخشی از سپرده‌های جذب شده توسط بانکها، نزد بانک مرکزی تودیع میشود که به آن ذخیره قانونی می‌گویند. درصد سپرده قانونی طبق سیاستهای پولی و اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور که هر سال توسط بانک مرکزی ابلاغ می‌گردد که برای بانک‌های تخصصی که شامل بانک توسعه تعاون نیز می‌باشد معادل ۱۰٪ منابع بانکی در نظر گرفته می‌شود.

Y ۳٪: این درصد سپرده، مربوط به تامین نقدینگی و بر اساس سیاست‌های اعلام شده در بانک توسعه تعاون می‌باشد.

متغیرهای مستقل: ترکیب بهینه منابع

درصد سپرده‌های بلندمدت ۴: حساب‌های سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت، برای حفظ و افزایش میزان اندوخته‌های مشتریان گرامی با قابلیت واریز و برداشت در تمامی شعب بانک در سراسر کشور طراحی شده‌اند. نرخ سود علی‌الحساب سپرده بلندمدت، تابع مدت سپرده بوده و هر چه این دوره طولانی‌تر باشد، سود بیشتری به سپرده شما تعلق خواهد گرفت. سود این سپرده به صورت روزشمار محاسبه و در پایان هر ماه به حساب مشتری واریز می‌گردد. (سایت مرکزی بانک توسعه تعاون)

نحوه محاسبه سود پرداختی به سپرده‌های بلندمدت = درصد نرخ سپرده * سپرده‌های بلندمدت درصد سپرده‌های کوتاه مدت ۱: حساب‌های سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه مدت، برای حفظ و افزایش میزان اندوخته‌های مشتریان گرامی با قابلیت واریز و برداشت در تمامی شعب بانک، در سراسر کشور طراحی شده‌اند. نرخ سود علی‌الحساب سپرده کوتاه مدت، به صورت روزشمار محاسبه و در پایان هر ماه به حساب مشتری واریز می‌گردد.

نحوه محاسبه سود پرداختی به سپرده‌های کوتاه مدت = درصد نرخ سپرده * سپرده کوتاه مدت

نرخ هزینه مطالبات:

مانده سپرده و هزینه مطالبات از دفتر خلاصه کل استخراج گردد.

$$\text{نرخ موزون هزینه مطالبات} = \frac{\text{هزینه مطالبات}}{\text{منابع آزاد بانکی}}$$

۳ استخراج شده از دستورالعمل اعلام شده به بانک‌ها توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۴ روش محاسبه از دستورالعمل کمیسیون بازار پول و سرمایه، انتشارات دبیرخانه کمیسیون‌های تخصصی اتاق ایران استخراج شده است.

۴) نرخ هزینه‌های اداری پرسنلی:

$$\text{نرخ هزینه اداری پرسنلی} = \frac{\text{هزینه سالانه اداری پرسنلی}}{\text{منابع آزاد بانکی}}$$

۵) نرخ هزینه استهلاک پول:

$$\text{نرخ هزینه استهلاک پول} = \frac{\text{هزینه استهلاک}}{\text{منابع آزاد بانکی}}$$

۶) نرخ کارمزد و سود پرداختی:

$$\text{نرخ کارمزد و سود پرداختی} = \frac{\text{کارمزد و سود پرداختی}}{\text{منابع آزاد بانکی}}$$

ابزار گردآوری اطلاعات

در این تحقیق جهت گردآوری داده‌ها حسب مورد از ابزار زیر استفاده شده است:

الف) فیش: از این وسیله برای خلاصه برداری، ارجاع دهی و ثبت مدارک و مستندات در ارتباط با مبانی نظری و پیشینه تحقیق به روش مطالعه کتابخانه‌ای یا کاوش اینترنتی استفاده شده است.

ب) جدول تلخیص داده‌ها: از این جدول با توجه به متغیرهای مورد استفاده در تجزیه و تحلیل داده‌ها به ازای شرکت‌های منتخب استفاده شده است که بدین منظور جدولی طراحی و با استخراج داده‌های مناسب از شعبه‌های منتخب بانک‌های توسعه تعاون، تلخیص داده‌ها صورت گرفته است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این تحقیق از روش داده‌های تابلویی جهت تخمین مدل استفاده شد. همچنین در این تحقیق، به دو روش توصیفی و استنباطی به تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده، پرداخته شده است.

در سطح توصیفی، با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، میانگین، انحراف معیار به توصیف ویژگی‌های عمومی جامعه پرداخته و در سطح استنباطی هم به منظور پاسخ به فرضیات تحقیق و هم به منظور یافتن روابط خاص میان متغیرهای جامعه از آزمون‌های تحلیل رگرسیون، آزمون معناداری T و آزمون معناداری F استفاده خواهد شد. در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌ها از نرم‌افزار آماری Eviews بهره برده می‌شود.

نتیجه‌گیری

۵ روش محاسبه از دستور العمل کمیسیون بازار پول و سرمایه، انتشارات دبیرخانه کمیسیون های تخصصی اتاق ایران استخراج شده است.

یکی از عوامل مهم که در افزایش بهای خدمات بانکی و تسهیلات پرداختی از سوی بانک‌ها تأثیر دارد قیمت تمام‌شده پول در سیستم بانکی است که البته افزایش و کاهش این قیمت نیز به دلایل زیادی وابسته است. طی سال‌های گذشته به دلیل گران بودن تسهیلات بانکی که یکی از دلایل آن به گفته کارشناسان و فعالان بانکی بالا رفتن قیمت تمام‌شده پول در بانک‌هاست همواره باعث انتقاد مشتریان و فعالان اقتصادی از نظام بانکی شده است که تسهیلات گران بانک‌ها در کنار مشکلات دیگرشان، آن‌ها را با موانع زیادی مواجه کرده است. قیمت نرخ اعتبارات بانکی بستگی به نرخ تجهیز سپرده و هزینه‌های غیرعملیاتی بانک دارد. به معنای دیگر هزینه‌های جاری بانک همچون حقوق و دستمزد کارکنان، هزینه‌های اداری، استهلاک املاک به‌علاوه نرخ تجهیز سپرده. از طرفی بایستی بیان کرد که در راستای تأیید فرضیات پژوهش می‌توان به این نتیجه رسید که اولاً ضریب حساسیت درصد سپرده‌های بلندمدت بانک توسعه تعاون 0.308299- است. یعنی در ازای افزایش یک درصد سپرده بلندمدت، بهای تمام‌شده پول حدود 0/30 درصد کاهش می‌یابد. همچنین بر مبنای فرضیه فرعی دوم در ازای افزایش یک درصدی سپرده‌های جاری، بهای تمام‌شده پول 0.006773- کاهش می‌یابد. همچنین فرضیه سوم به آزمون معنی‌داری ضریب نرخ موزون هزینه مطالبات پرداخته و بر اساس آن می‌توان گفت درازای یک درصد افزایش نرخ موزون هزینه مطالبات، بهای تمام‌شده پول 0/08 درصد افزایش می‌یابد. از سوی دیگر اثبات شد که درازای افزایش یک‌درصدی نرخ هزینه‌های پرسنلی، بهای تمام‌شده پول 0/05 درصد افزایش خواهد یافت. همچنین اثبات شد با افزایش یک‌درصدی نرخ استهلاک و نرخ کارمزد پرداختی بهای تمام‌شده پول 0/37 افزایش و از سویی 0/12 افزایش داشته باشد.

محدودیت‌ها

محدودیت‌هایی که در اجرای پژوهش وجود داشته و در تعبیر و تفسیر نتایج پژوهش و قابلیت تعمیم آن بایستی مورد ملاحظه قرار گیرد به شرح زیر می‌باشد:

الف- با توجه به محدود بودن جامعه آماری به اطلاعات شعب بانک توسعه تعاون است که تسری نتایج به سایر شعب و شهرستان‌ها بایستی با احتیاط انجام گیرد.

ب- از جمله محدودیت‌های دیگر پژوهش می‌توان به نرمال نبودن داده‌ها مدل اشاره نمود که موجب نقض فروض کلاسیک استفاده از روش حداقل مربعات معمولی شده و برای رفع مشکل از تبدیل خطی به فضای نرمال استفاده گردید.

پیشنهادات

پیشنهادات بر مبنای یافته‌های پژوهش

فرضیه اول مطرح نمود که بین درصد سپرده‌های بلند مدت و بهای تمام‌شده پول رابطه معنی دار وجود دارد از این رو با توجه به این که رابطه درصد سپرده‌های بلند مدت و بهای تمام‌شده پول منفی و معنی دار است، پیشنهاد می‌شود بانک توسعه تعاون جهت کاهش بهای تمام‌شده پول بجای هزینه‌های دیگر مقداری در جهت تبلیغات و جذب سپرده‌های بیشتر صرف کند.

همچنین بر اساس فرضیه دوم مبنی بر بین سپرده های کوتاه مدت و بهای تمام شده پول رابطه معنی دار وجود دارد، با توجه به رابطه منفی سپرده های کوتاه مدت با بهای تمام شده پول گسترش خدمات هدف برای این سپرده ها به صرفه است و پیشنهاد می شود کارمزد این خدمات در راستای سیاست های تشویقی برای صاحبان آن سپرده ها جهت ایجاد سپرده بلند مدت اقداماتی زیر نظر مدیریت بازاریابی و تبلیغ برنامه ریزی شود.

فرضیه سوم مطرح نمود که بر بین نرخ موزون هزینه مطالبات و بهای تمام شده پول رابطه معنی دار وجود دارد، با توجه به تاثیر مثبت و فزاینده نرخ موزون هزینه مطالبات بر بهای تمام شده پول پیشنهاد می شود فرایند جذب سپرده از ایجاد شعب جدید در حال حاضر بیشتر مورد توجه قرار گیرد. این پیشنهاد به این علت است که تاثیر منفی جذب سپرده بر بهای تمام شده پول می تواند به تنهایی بار سنگین افزایش بهای پول در بانک توسعه تعاون را با صرف هزینه اندک به شدت کاهش دهد و سهم بازار بانک را بطور قابل توجهی افزایش دهد.

فرضیه چهارم مطرح نمود که بین نرخ هزینه های پرسنلی و بهای تمام شده پول رابطه معنی دار وجود دارد، با توجه به تاثیر مثبت و فزاینده نرخ هزینه های پرسنلی پیشنهاد می شود برای ایجاد شعب جدید مطالعه میدانی با استفاده از برنامه ریزی ریاضی جهت محاسبه میانگین فاصله مشتریان تا مکان شعب مذکور صورت گرفته و با انتخاب نقاط بهینه از مزایای اثر تعدیلگر جذب سپرده ها به نفع اثر فزاینده هزینه های پرسنلی استفاده شود تا بهای تمام شده پول در اثر توسعه شعب جهش نداشته باشد.

فرضیه پنجم مطرح نمود که بر بین نرخ استهلاک و بهای تمام شده پول رابطه معنی دار وجود دارد، با توجه به تاثیر مثبت و فزاینده نرخ استهلاک بر بهای تمام شده پول پیشنهاد می شود فرایند جذب سپرده از طریق تبلیغات برای بانکداری اینترنتی افزایش یابد.

فرضیه ششم مطرح نمود که بین نرخ کارمزد پرداختی و بهای تمام شده پول رابطه معنی داری وجود دارد. این فرضیه نیز تایید شده است. بنابراین پیشنهاد می شود، با سیاست های تشویقی به افزایش جذب سپرده در بالابردن سهم بازار بانک از سپرده ها و تاکید بر سرمایه گذاری در ابزارهای مالی اسلامی مطمئن چون صکوک ، روند پرداخت کارمزد ها به دور از قبول معاملات پرخطر طی شوند.

پیشنهادات برای پژوهش های آتی

۱- پیشنهاد می شود پژوهش های آتی به پیشبینی و مقایسه عوامل موثر بر بهای تمام شده پول از دو روش سنتی و روشهای جدید بهایابی پرداخته و نتایج را از طریق مدل های حذف پسر و پیشرو گسترش دهند.

۲- پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی عوامل موثر در عرضه پول را به عنوان مقایسه بانک توسعه تعاون با یک بانک دیگر بسنجند.

۳- پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی در کنار عوامل موثر بر بهای تمام شده پول ، تاثیر منابع درآمدی بانک نیز همچون تاثیر انواع نرخ کارمزد در کاهش بهای نگهداری پول استفاده شود.

۴- یکی از عوامل موثر بر بهای تمام شده پول سپرده های دیداری و بلند مدت بیان شد. پیشنهاد می شود در کنار این عوامل تاثیر نرخ تورم بر بهای تمام شده پول در بانک توسعه تعاون نیز بررسی شود.